

PARLAMENT TA' MALTA

KUMITAT PERMANENTI DWAR L-AFFARIJJIET SOĊJALI, KUMITAT PERMANENTI DWAR IL-FAMILJA, U KUMITAT PERMANENTI DWAR IS-SAĦĦA

L-ETÁ TAL-KUNSENS SESSWALI

RAPPORT KONĠUNT TAT-12-IL LEGISLATURA

DRAFT MAHRUĠ

F'LULJU 2015

1 Kontenut

1	Kontenut	2
2	Introduzzjoni.....	3
2.1	Kumitat Kongunt magħmul mill-Kumitat dwar l-Affarijiet Soċjali, il-Kumitat dwar il-Familja u l-Kumitat dwar is-Saħħa	3
2.2	Il-Laqgħat.....	3
3	L-Età tal-kunsens sesswali.....	Error! Bookmark not defined.
3.1	Id-disposizzjonijiet tal-Liġi Preżenti.....	Error! Bookmark not defined.
3.2	Kwistjonijiet Psikoloġiċi u Soċjali.....	5
3.3	L-Aspett Mediku	5
3.4	Il-Perspettiva taż-Żgħażaġħ	6
3.5	L-Edukazzjoni.....	Error! Bookmark not defined.
3.6	Ir-Reliġjon	8
3.7	Statistika dwar iż-żgħażaġħ li jkollhom relazzjonijiet sesswali	9
4	L-Età tal-Kunsens Sesswali f'Pajjiżi barranin.....	Error! Bookmark not defined.
5	Konklużjonijiet u Rakkomandazzjonijiet tal-Kumitat Kongunt.....	13

2 Introduzzjoni

2.1 Kumitat Kongunt magħmul mill-Kumitat dwar l-Affarijiet Soċjali, il-Kumitat dwar il-Familja u l-Kumitat dwar is-Saħħa

Fis-27 ta' Mejju 2015, il-Kumitat Permanenti dwar l-Affarijiet Soċjali, il-Kumitat Permanenti dwar il-Familja u l-Kumitat Permanenti dwar is-Saħħa għamlu l-ewwel laqgħa minn serje ta' laqgħat dwar l-età tal-kunsens sesswali. Dawn il-laqgħat saru bil-għan li jsiru rakkomandazzjonijiet dwar jekk l-età tal-kunsens sesswali għandhiex titnaqqas jew le.

Il-Laqgħat

Il-Membri tal-Kumitat kongunt iltaqgħu ma' numru ta' esperti u gruppi li setgħu jagħtu informazzjoni siewja fuq is-sugġett, u tkellmu anki ma' numru ta' żgħażaġħ biex jaraw x'inhil-opinjoni tagħhom fuq l-età tal-kunsens sesswali.

L-entitajiet li dehru quddiem il-Kumitat kienu:

- Aġenzija Żgħażaġħ, is-Sur Jason Zammit;
- Għaqda tal-Istudenti tal-Liġi, is-Sur Charles Mercieca u s-Sur Jacob Portelli;
- Kummissarju tal-Liġijiet, Dr Franco Debono
- Kummissarju għat-Tfal, is-Sinj. Helen D'Amato;
- Kummissjoni Nazzjonali Żgħażaġħ, is-Sur Andrew Micallef u s-Sinj. Samantha Pace Gasan;
- Kunsill Mediku, Dr Ilona Debono u Dr Doreen Cassar;
- PULSE, is-Sur Ayrton Mifsud, is-Sur Joseph Masini u s-Sur Wayne Sammut;
- Żgħażaġħ Azzjoni Kattolika, tliet żgħażaġħ taħt l-età u s-Sinj. Sarah Caruana.

L-esperti li dehru quddiem il-Kumitat kienu:

- Dr Nicholas Briffa, *Clinical Psychologist and Sexologist*;
- Is-Sur Bernard Caruana, *Clinical Psychologist*;

- Dr Anna Maria Cassar, *Clinical Psychologist*;
- Dr Joanne Cassar - *Senior Lecturer in Youth & Community Studies*;
- Dr Vincent Galea, Avukat;
- Is-Sinj. Dolores Gauci;
- Is-Sinj. Amanda Grech, Psikoterapista;
- Mr George G Buttigieg, Konsulent Ostetrik u Ġinekologu.

Is-seduti tal-Kumitat jinsabu *online* fis-sit www.parlament.mt u wieħed jista' jisma' u jara *recording* tal-laqgħat jew jaqra d-dibattiti. Kull min tkellem fil-laqgħat formali tal-Kumitat għe nformat li se jiġi rrekordjat permezz ta' *audio* jew *visual recording*.

3 L-Età tal-Kunsens Sesswali

3.1 Disposizzjonijiet tal-Liġi Preżenti

Il-liġi Maltija tagħmel numru ta' riferenzi għall-età li fiha wieħed jitqies li huwa minuri. L-Artikolu 188 tal-Kodiċi Ċivili jstabilixxi li kull min għandu inqas minn 18-il sena huwa meqjus bħala minuri però hemm liġijiet oħrajn li mhumiex konformi ma' din ir-regola.

L-Att dwar iż-żwieġ jgħid li żwieġ ta' persuni taħt is-16-il sena huwa null, filwaqt li jagħti d-dritt taż-żwieġ lil persuni li jagħlqu s-16-il sena jekk dawn ikollhom il-kunsens tal-ġenituri/tuturi jew tal-Qorti ta' Ġurisdizzjoni Volontarja. Minkejja li persuna ta' 16-il sena tista' tiżżewweġ, il-Kodiċi Kriminali jgħid li huwa illegali li persuna tipparteċipa f'attivitajiet sesswali ma' persuna ta' taħt l-età. Dan ifisser li persuni li jiżżewġu qabel ma jagħlqu t-18-il sena u li jikkunsmaw iż-żwieġ tagħhom ikunu qed jagħmlu att illegali u jkunu soġġetti għal prosekuzzjoni.

Fil-Kodiċi Kriminali hemm numru ta' artikoli li jipprojbixxu attività sesswali fil-każ ta' minuri. Dawn l-artikoli jikkellmu b'mod partikolari fuq każijiet ta' stupru, prostituzzjoni, korruzzjoni, serq ta' persuna taħt l-età, pornografija, attentat vjolenti għall-pudur, reklamar ta' turizmu sesswali, ritratti u films indeċenti.

F'emendi li saru fl-2007, fil-Kodiċi Kriminali żdied l-artikolu 204Ċ (1), li jispeċifika li:

“Kull mimn jipparteċipa f’attivitajiet sesswali ma’ persuna ta’ taħt l-età jista’, meta jinstab ħati, jeħel prigunerija għal żmien mhux iżjed minn ħames snin bir-rekluzjoni jew mingħajrha”.

Fl-2007 il-perjodu massimu ta’ prigunerija kien ta’ sentejn. Dan żdied għal ħames snin fl-2014.

3.2 Kwistjonijiet Psikoloġiċi u Soċjali

Matul il-lagħat tal-Kumitat kongunt saret preżentazzjoni dwar kif iż-żgħażaġh jgħaddu minn żvilupp sabiex jiffurmaw l-identità psikoloġika unika tagħhom. Dan l-iżvilupp mhuwiex biss fiżiku, imma wkoll fuq livell ta’ ħsieb u ta’ emozzjoni. Sakemm iż-żgħażaġh jaslu għall-età ta’ 16-il sena, huwa normali li jkollhom interess sesswali u li jkunu motivati biex jibdeu relazzjoni romantika.

Gie spjegat kif hemm diversi fatturi li jinfluwenzaw l-attività sesswali, fosthom it-tip ta’ kultura, il-familja, l-*upbringing*, il-ħbieb, il-valuri personali, il-moralità, ir-reliġjon, il-*media*, l-*edukazzjoni*, il-*personalità* u l-*maturità*.

Numru ta’ esperti qablu li iktar ma ż-żgħażaġh ikollhom informazzjoni u għajnuna, iktar ikunu jistgħu jieħdu deċiżjonijiet maturi minkejja l-vulnerabilità tagħhom. Gie enfasizzat il-bżonn li ngħinuhom jikbru fl-istima tagħhom infushom sabiex iħossuhom *empowered*, għaliex bl-informazzjoni biss xorta jistgħu jċedu meta jigu taħt pressjoni. Minkejja li f’din l-età jfittxu ħafna lill-ħbieb, huwa importanti ħafna li l-ġenituri jkunu jafu x’qed jigri u li jkunu hemm għalihom mingħajr ma jikkontrollawhom.

Filwaqt li ħafna mill-esperti qablu li jkun hemm xi tip ta’ *banding*, din ma kenitx opinjoni unanima. Kien hemm min spjega lill-Kumitat li anke jekk tagħmel restrizzjoni fuq l-età, ma jfissirx li ż-żgħażaġh ma jkunux f’riskju għaliex jistgħu jkunu tampar xulxin u xi ħadd mill-koppja jkun involut f’xi ċirku ħażin.

3.3 L-Aspett Mediku

It-tnaqqis tal-età tal-kunsens sesswali tevolvi madwar diversi argumenti, fosthom, il-problema li jaffaċċjaw it-tobba meta jġu biex jagħtu parir jew jikkuraw lil persuna li għadha taħt l-età. Bil-liġi kif inhi llum, tabib tal-familja ma jistax jara pazjent minuri mingħajr il-permess tal-ġenituri. L-uniku servizz li jista' jġi offrut mingħajr il-kunsens tal-ġenituri huwa dak li jingħata fil-GU Clinic. Għalkemm hemm professjonisti mediċi li ma jirriskjawx imorru kontra l-liġi, jeżistu tobba li xorta waħda jagħtu l-kura meħtieġa lil persuni taħt l-età, speċjalment tfajliet li jfittxu l-kura waqt it-tqala, għaliex iħossuhom obbligati li jieħdu ħsieb lil dawk il-minuri. F'dawn il-każijiet, it-tabib ikun qed ipoġġi l-ġid tal-pazjent qabel l-età u qabel ir-riskju li qed jieħu quddiem il-liġi.

Matul il-laqqhat, il-Kumitat kongunt sema' kif f'każijiet fejn l-utru tat-tfajla jġi espost għall-fluwidu seminali minn età żgħira, iktar u iktar fejn ikun hemm element ta' promiskwità, aktar se jkun hemm ċans ta' problemi serji fil-futur, inkluż il-kanċer tal-utru. Ommijiet ta' età żgħira ġejjin minn ċerta klassi soċjali aktar għandhom riskju li jkollhom tqala mhux ippjanata, dieta li ma tkunx nutrittiva, saħħa mentali u fizika iktar batuta, kif ukoll *antental care* li ma jkunx adegwat. Barra minn hekk, it-trabi ta' ommijiet żgħar fl-età jistgħu jkunu f'riskju li jwelldu qabel iż-żmien, *foetal growth retardation*, mortalità u morbożità.

Tobba li deheru quddiem il-Kumitat kongunt spjegaw li fil-prattika, it-tnaqqis tal-età tal-kunsens sesswali se ssolvi l-problema għal faxxa ta' nies biss. Il-problema mhux se tiġi eliminata għax xorta jista' jkollok minuri ta' 14 u ta' 15-il sena li jfittxu l-għajnuna medika. Sabiex tissolva din il-problema fil-qasam mediku, irid jingħata permess sabiex tabib ikun jista' jagħti pariri u trattamenti lil persuni minuri mingħajr il-kunsens tal-ġenituri tagħhom. Is-soluzzjoni ma tinsabx fit-tnaqqis tal-età tal-kunsens imma fil-prinċipju tal-*age banding*, li jgħaqqad ir-realtà taż-żmien li qed ngħixu fih mal-ħarsien taż-żgħażaġh tagħna.

3.4 Il-Perspettiva taż-Żgħażaġh

Matul il-laqqhat irriżulta li l-perċezzjoni komuni fir-rigward taż-żgħażaġh u l-liġi dwar il-

kunsens sesswali hija li ż-żgħażaġh ma jagħtux kas li jkunu qed jiksru l-ligi meta jibdew l-attività sesswali qabel ma jagħlqu t-18-il sena. L-element legali jista' jkun li jidhol meta jkunu jixtiequ jieħdu xi parir jew trattament mediku u jindunaw li ma jistgħux ikellmu t-tabib mingħajr il-kunsens tal-ġenituri.

Grupp ta' studenti universitarji stqarr mal-Kumitat kongunt li ħafna żgħażaġh saru jafu bl-età tal-kunsens sesswali meta s-suġġett beda jiġi diskuss fil-Parlament. Huma komplew jgħidu li fil-fehma tagħhom il-ligi kienet tajba meta saret pero' illum ir-realta' nbidlet ħafna u għaldaqstant il-politika ta' prevenzjoni sesswali u dik tal-edukazzjoni hemm bżonn li tiġi riveduta.

Iż-żgħażaġh li ġew ikkonsultati mill-Għaqda Studenti tal-Ligi kellhom opinjonijiet differenti dwar it-tnaqqis tal-età tal-kunsens. Kien hemm uħud li assolutament ma qablux li għandha titnaqqas għax jemmnu li tiżdied it-tqala mhux pjanata u li l-*peer pressure* se taffettwa d-deċiżjonijiet li jieħdu ż-żgħażaġh fuq l-attività sesswali tagħhom. Dawn iż-żgħażaġh irrakkommandaw li kwalunkwe klawnsoli konfligġenti fil-ligijiet Maltin għandhom jiġu emendati biex jiġu konsonanti mal-età tal-kunsens sesswali li hemm bħalissa. Min-naħa l-oħra kien hemm studenti li qablu mat-tnaqqis fl-età tal-kunsens sesswali għax jemmnu li ż-żgħażaġh taħt it-18-il sena li jkollhom relazzjonijiet sesswali qegħdin jizdiedu u għaldaqstant il-ligi għandha tirrifletti din ir-realtà.

Numru ta' żgħażaġh taħt l-età li tkellmu mal-Kumitat kongunt esprimew it-tħassib tagħhom li jekk l-età tal-kunsens titbaxxa, se jkun hemm pressjoni akbar biex dawn jibdew l-attività sesswali minn kmieni. Qalu li żgħażaġh ta' 16-il sena jistgħu ma jkunux responsabbli biżżejjed biex jieħdu ħsieb tagħhom infushom, u wisq inqas li jieħdu ħsieb ta' tarbija. Spjegaw ukoll li f'każ li jmorru għand tabib mingħajr il-kunsens tal-ġenituri, jekk jinqala' xi ħaġa xorta l-ġenituri jridu jieħdu ħsiebhom.

L-Għaqda PULSE qalet b'mod inekwivoku li taqbel li l-età għandha tonqos, b'ċerti riservi fosthom tal-*banding* u zieda fl-edukazzjoni.

Rappreżentanti tal-Aġenzija Żgħażaġh u tal-Kummissjoni Nazzjonali Żgħażaġh spjegaw lill-

Kumitat kongunt li ż-żgħażaġh għandu jkollhom id-dritt li jagħmlu għażliet konxji u infurmati u dan id-dritt għandu jinkludi wkoll l-għażla li persuna tkun attiva sesswalment.

3.5 L-Edukazzjoni

Fl-iskejjel tal-Istat il-PSCD jibda fit-tielet sena u ta' din l-età, it-tfal jibdeu jitgħallmu fuq tibdil fl-emozzjonijiet, fuq tibdil sesswali u fuq il-ġeneru, fost affarijiet oħra. Mill-*Form 1* sal-*Form 5* isiru il-*learning objectives* fejn jiġu diskussi l-valuri, l-astinenza, il-mument meta tkun lest biex tagħmel l-att sesswali ma' xi ħadd u r-responsabilità li meta tiegħu d-deċiżjoni li tibda l-attività sesswali, tuża xi forma ta' kontraċezzjoni.

Waqt il-lezzjonijiet, ma jsirux diskussjonijiet fuq is-saħħa sesswali għaliex din għandha konnotazzjonijiet mediċi u l-istudenti jispicċaw jikkellmu fuq il-mard relatat mal-attività sesswali. Illum saret tintuża l-frazi *sexuality and relationship education* sabiex is-sugġett jiġi trattat b'mod ħolistiku, inkluż il-lat psikoloġiku, dak sesswali, fiżiku u anki soċjali.

Fil-kurrikulu, l-istudenti jingħataw aspetti differenti tas-sesswalità: fil-lezzjoni tar-religjon jiddiskutu l-aspett reliġjuż u fil-lezzjoni tal-bioloġija jitrattaw l-aspett fiżiku, inkluż il-kontraċezzjoni. Għaldaqstant il-lezzjonijiet tal-PSCD, tal-bioloġija u tar-religjon jikkumplimentaw lil xulxin u l-istudenti jafu li f'kull lezzjoni se jiehdu tip ta' informazzjoni differenti u li jistgħu jadattaw dak li tgħallmu skont il-valuri tagħhom.¹

Is-sesswalità hija biss parti mis-sugġett tal-PSCD, bħalma huma affarijiet oħra. Xi esperti esprimew il-ħsieb li sabiex tingħata importanza xierqa u jkollna tagħlim effettiv, is-sesswalità għandha tkun sugġett għaliha, bħall-Ingliż u l-Malti.

Il-Kumitat kongunt sema' iktar minn darba kif iktar ma jkun hemm edukazzjoni sesswali komprensiva, iktar iddum ma tibda l-attività sesswali fiż-żgħażaġh. Edukazzjoni komprensiva hija waħda li għandha tibda minn kmieni fil-ħajja tat-tfal u li tagħtihom il-possibilitajiet kollha

¹ Laqgħa 39 tal-Kumitat dwar l-Affarijiet Soċjali. 4 ta' Marzu 2015.

(bil-vantaġġi u l-iżvantaġġi ta' kull għażla) u finalment thalli l-għażla f'idejn iż-żgħażaġh.

3.6 Ir-Reliġjon

Il-Kumitat kongunt iltaqa' ma Dun Joseph Mizzi, Direttur ta' Kana sabiex jiddiskuti miegħu l-possibilità li l-età tal-kunsens sesswali titnaqqas għal 16-il sena.

Dun Joseph Mizzi stqarr li f'dinja idejali, post is-sess għandu jkun fiż-żwieġ, għaliex huwa hemmhekk li persuna tista' tagħti lilha nnifisha kompletament (moħħha, ruħha, ġisimha u qalbha) lil persuna l-oħra. Huwa saħaq li s-sesswalità m'għandhiex tkun mifruda mill-imħabba u miż-żwieġ; qal li t-tnaqqis fl-età tal-kunsens sesswali tista' tincentina u thajjar iktar attività sesswali barra ż-żwieġ; iżda qal wkoll li aħna qegħdin ngħixu f'dinja imperfetta u kompli jgħid li m'għandux ikun hemm diskrepanza bejn il-liġi ċivili li tagħti d-dritt għaż-żwieġ u l-liġi li tistabilixxi l-età tal-kunsens sesswali.

Fid-dawl tal-iżviluppi preżenti, Dun Mizzi stqarr li jekk l-età tal-kunsens sesswali tonqos għal 16-il sena, l-Istat, il-Knisja, l-organizzazzjonijiet volontarji u l-korpi konċernati għandhom jagħmlu kampanja soda u intensiva ta' edukazzjoni u formazzjoni għat-tfal, għall-adoloxxenti u għaż-żgħażaġh. Kwalunkwe tibdil fil-liġi għandu jkun akkumpanjat minn kampanja dwar il-valur tas-sesswalità, każijiet ta' mard infettiv, tqala barra ż-żwieġ u l-ħajja ta' *single mother*. Fl-aħħar huwa zied li hemm bżonn li nagħtu iktar każ tal-familji, sabiex insostnuhom mill-bidu u jipproduċu żgħażaġh stabbli li jagħmlu l-aħjar għażliet possibbli f'ħajjithom.

3.7 Statistika dwar iż-Żgħażaġh li jkollhom relazzjonijiet sesswali

Studju li sar mid-Direttorat tal-Promozzjoni tas-Saħħa juri li madwar 40% taż-żgħażaġh ta' bejn is-16 u t-18-il sena huma attivi sesswalment. Minn dawn l-istess żgħażaġh kien hemm kważi 50% li fi żmien sitt xhur kellhom iktar minn *partner* wieħed u ma wżawx kontraċezzjoni. 14% mit-tfajliet kellhom l-ewwel rapport sesswali mhux għax veru xtaqu, imma għax ċedew għas-sieheb tagħhom. Minn dan l-istudju ħareġ ukoll li l-maġġoranza taż-żgħażaġh kisbu l-informazzjoni fuq il-pubertà, is-sistema riproduttiva u aspetti oħra ta'

imġieba sesswali mill-iskola, pero' hafna minnhom kienu jippreferu li jinghataw din l-informazzjoni mill-ġenituri.

Waqf il-laqgħat, għet ikkwotata riċerka ta' Douglas Kirby, li jenfasizza *family based sexual education*. Meta għet użata din is-sistema u sar studju biex jiġu evalwati l-effetti tagħha, deher li 40% mill-adoloxxenti damu iktar biex ikollhom l-ewwel rapport sesswali u l-età telgħet minn 15-il sena għal 17-il sena; naqsu n-numru ta' *partners*; 60% naqqsu s-sess mhux protett u 30% naqqsu l-frekwenza tas-sess jew saħansitra rritornaw għall-astinenza.

Min-naħa tagħhom, il-Kunsill Mediku qalu kif 12% tal-istudenti Maltin ikollhom x'jaqsmu sesswalment ma' persuna oħra qabel ma jtitilqu mill-iskola fl-età ta' 16-il sena, u huma biss wieħed minn kull hamsa li wżaw il-*condoms* kull darba li kellhom x'jaqsmu ma' *partner*.

4 L-Età tal-Kunsens Sesswali f'Pajjiżi barranin

Madwar id-dinja hemm etajiet ta' kunsens għal attivitajiet sesswali li jvarjaw minn tnax-il sena sa wieħed u għoxrin sena. Hemm pajjiżi li saħansitra jirrikjedu stat ta' żwieġ sabiex persuna tkun tista' tagħti l-kunsens tagħha.

F'ċertu leġiżlazzjonijiet, minkejja l-età tal-kunsens għal attività sesswali, ikun hemm klawżoli partikolari li jipproteġu lill-minuri, bħal ma huma il-*close-in-age exemptions*. F'dan il-każ, minkejja li l-att sesswali jsir ma' minuri, jekk ikun hemm differenza fl-età li hija aċċettata mil-liġi, dak l-att sesswali ikun eżenti minn proċeduri penali. Fil-Kanada, sess ma' minuri ta' 14 jew 15-il sena huwa permessibbli jekk il-persuna l-oħra ma tkunx iktar minn hames snin ikbar mill-minuri; sess ma' minuri ta' 12 jew 13-il sena jkun permessibbli jekk ma jkunx hemm iktar minn sentejn differenza fl-età.

F'pajjiżi oħrajn, wieħed isib li l-età tal-kunsens tkun ta' 18-il sena pero' persuna ta' 16 jew 17-il sena jista' jkollha attività sesswali ma' persuna li ma jkollhiex iktar minn ċertu età stabbilita mil-liġi.

Din it-tabella turi l-etajiet differenti li ġew addottati f'pajjiżi barranin fosthom:

Pajjiż	Età tal-kunsens	
L-Istati Uniti:		
<i>California</i>	18	
<i>Florida</i>	18	
<i>New York</i>	17	
<i>Texas</i>	17	
<i>Tennessee</i>	16	
<i>Michigan</i>	16	
Il-Kanada	16	
I-Awstralja:		
<i>Queensland</i>	16	Fi Queensland, l-età titla' għal 18 f'każ ta' sodomija
<i>Western Australia</i>	16	
<i>South Australia</i>	17	
<i>Tasmania</i>	17	
I-Afrika:		
il-Burkina Faso	13	
Ir-Repubblika Demokratika tal-Kongo	14 (nisa)	18 (irġiel)
Mauritius	14	
Il-Guinea	15	
Il-Marokk	15	
I-Afrika t'Isfel	16	
<i>Canary Islands</i>	16	
I-Eġittu	18	
Is-Seychelles	18	
Il-Libja		Fi-Libja u s-Sudan il-kunsens sesswali jista' jingħata biss fiz-żwieġ
Is-Sudan		

I-Ewropa:		
il-Ġermanja	14	
I-Italja	14	
Franza	15	
Il-Greċja	15	
Ir-Renju Unit	16	
Spanja	16	L-età tal-kunens fi Spanja telgħet minn 13-il sena għal 16-il sena fl-1 ta' Lulju 2015.
Ċipru	17	
I-Irlanda	17	
it-Turkija	18	
I-Istat tal-Belt tal-Vatikan	18	
L-Asja:		
Il-Filippini	12	
Il-Ġappun	13	
Iċ-Ċina	14	
It-Tajlandja	15	
Il-Malasja	16	
I-Indja	18	
il-Bahrain	21	
il-Maldivi		Fil-Maldivi u I-Pakistan, il-kunsens sesswali jista' jingħata biss fiż-żwieġ
il-Pakistan		
L-Amerika t'Isfel:		
Argentina	13	
Brazil	14	
Ecuador	14	
Peru	14	

It-tabella turi l-età tal-kunsens f'pajjiżi differenti. Madankollu wieħed għandu jiftakar li f'kull pajjiż jista' jkun hemm klawżoli addizzjonali li jkopru każijiet ta' stupru, esplojtazzjoni, pornografija u attività sesswali bejn persuni li jkunu tal-istess età.

5 Konkluzjonijiet u Rakkomandazzjonijiet tal-Kumitat Kongunt

Il-Kumitat Kongunt analizza l-informazzjoni kollha li giet mgħoddija lilu mill-esperti u waqt l-aħħar laqgħa l-Membri ddiskutew u approvaw numru ta' rakkomandazzjonijiet dwar l-età tal-kunsens sesswali:

- Etajiet partikolari u attivitajiet sesswali li jkunu permissibbli għandhom jiġu indikati fil-liġi għax dak li huwa aċċettabbli għal-legiżlatur mhux neċessarjament ikun aċċettabbli għall-ġudikant. Għandna, kemm jista' jkun, innaqqsu l-element ta' soġġettività;
- Kull emenda fil-liġi għandha ssir għall-protezzjoni tal-persuni taħt l-età, minuri jew vulnerabbli;
- Il-liġi għandha temenda l-età għall-kura medika ;
- *Awareness campaign* dwar is-sens u l-valur veru tas-sesswalità, il-każijiet tal-mard infettiv, il-possibilità ta' tqala mhux mistennija, xi jfisser li tkun *single mother*, responsabbiltà fil-ħajja intima u affettiva tal-koppja;
- Il-formazzjoni u l-edukazzjoni m'għandhomx isiru biss fil-ħin tal-iskola iżda anke wara l-iskola obbligatorja, eż. Mill-Kunsilli Lokali u mill-parroċċi, b'*seminars, courses u counselling* speċjalizzat għaž-żgħažagħ;
- Insostnu iktar lill-familji;
- Edukazzjoni sesswali tassattiva;
- I-skejjel u dawk kollha involuti fuq livell edukattiv jgħallmu lill-istudent x'jiġifieri meta jkollok x'taqsam ma' persuna li tkun parti minn organizzazzjoni LGBTI u l-inklużjoni tagħhom u l-modi ta' prevenzjoni kontra l-mard.
- Li jkun hemm *condoms dispensers* ġewwa skejjel post-sekondarji u ġol-universitajiet,
- Attività sesswali bejn minuri għandha tiġi dikriminalizzata (ħlief f'każi ta' esplojtazzjoni anke jekk ikun hemm il-kunsens tal-minuri);

- Minuri li huma attivi sesswalment għandhom jingħataw appoġġ fl-għażliet tagħhom;
- *Age banding* u *close-in-age exemption* – għandhom jiddaħħlu b’mod kawt għaliex id-differenza fil-maturità tista’ tkun ħafna ikbar mid-differenza fl-età;
- *Age banding* m’għandhiex tkun ta’ iktar minn 3 snin (Kunsill Mediku);
- Il-minuri għandhom jingħataw id-dritt li jfittxu pariri u trattament mediku mingħajr il-permess tal-ġenituri tagħhom, skont il-maturità tagħhom.
- Għandu jkun hemm suġġett skolastiku fuq is-sesswalità -- ma jkunx biss parti mill-PSCD;
- Tiġi inkluża l-ideja ta’ *family based sexual education*;
- Nippromwovu s-servizzi ta’ għajnuna bħal GU Clinic; servizzi sesswali iktar aċċessibbli, speċjalment fil-komunità;
- Għandu jkun hemm ċentri fil-komunità li jipprovdu informazzjoni, pariri u forsi xi testijiet;
- L-età tal-kunsens sesswali jrid ikollha s-sapport ta’ servizzi regolati, inkluż is-servizz mediku;
- Il-liġi jrid ikollha linji gwida ċari;
- Tobba u dentisti jrid ikollhom protezzjoni legali sabiex jaħdmu fl-aħjar interess taż-żgħażaġh;
- Kampanji edukattiv anke għall-ġenituri u *parenting skills*;
- Prijorità lis-saħħa sesswali u riproduttiva fl-aġenda tas-saħħa pubblika. Din għandha tiegħu ħsieb b’mod partikolari liż-żgħażaġh li jgħixu f’familji ta’ ġenitur wieħed, li għandhom nuqqas ta’ monitoraġġ mill-ġenituri jew li għandhom *low Socio-Economic Status*;
- Riċerka f’Malta dwar is-saħħa sesswali u riproduttiva sabiex jiġu identifikati l-oqsma fejn hemm bżonn ta’ tisħiħ;
- Appoġġ lil vittmi ta’ trawma permezz ta’ *counselling* u terapija;